

PAPER DETAILS

TITLE: Korku, Duyarsizlasma ve Elestirel Okuma: Terör Magdurlarının Gözünden Medyada Terör

AUTHORS: Tuba GÜN ÇINGİ,Nadir SUGUR

PAGES: 47-63

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1356326>

Korku, Duyarsızlaşma ve Eleştirel Okuma: Terör Mağdurlarının Gözünden Medyada Terör

Fear, Sense of Unresponsiveness and Oppositional Reading: Terror in Media through the Eyes of Victims of Terrorism

Tuba GÜN ÇİNGİ¹ , Nadir SUGUR²

¹Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi Sosyoloji Bölümü,
Adıyaman, Türkiye

²Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye

ORCID: T.G.Ç. 0000-0001-8412-7364;
N.S. 0000-0002-3855-7555

Corresponding author:
Tuba GÜN ÇİNGİ,
Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü, Adıyaman, Türkiye
E-mail: tguncingi@adiyaman.edu.tr

Submitted: 24.02.2020
Revision Requested: 15.04.2020
Last Revision Received: 20.04.2020
Accepted: 19.05.2020
Published Online: 19.10.2020

Citation: Gun Cingi, T & Sugur, N. (2020).
Korku, duyarsızlaşma ve eleştirel okuma:
Terör mağdurlarının gözünden medyada
terör. *Journal of Economy Culture and Society*,
62, 47-63.
<https://doi.org/10.26650/JECS2020-0024>

ÖZ

Suç ve şiddet eylemleri, medya aracılığı ile çok geniş kitlelere ulaşmakta ve bu eylemler doğrudan mağduru olmayan kesimleri etkileyebilmektedir. Bu suç ve şiddet eylemlerinden farklı olarak terör eylemleri, özellikle son yıllarda tüm dünyada ortaya çıkış biçimi, sıklığı ve yayılma sahası itibarı ile çok daha geniş bir toplumsal sahada tehdit unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Bu terör eylemlerinin medya içeriklerinde yer bulmasının yaşanan terör saldırılarına ilişkin korkuyu daha fazla artırdığı ve yaygınlaştırdığı çeşitli çalışmalarla desteklenmiştir. Bu çalışmada, teröre doğrudan maruz kalmış olan bireylerin terörle ilişkili medya içeriklerine ilişkin değerlendirmelerine yer verilmektedir. Araştırma verileri, birden çok bombalı terör saldırısının yaşandığı Ankara'da, 2018 yılında toplanmıştır. Araştırma kapsamında, daha önce en az bir bombalı terör saldırısına doğrudan maruz kalmış olan 20 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Söz konusu örneklem grubuna kartopu örnekleme tekniği ile ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, teröre ilişkin haberlerin anaakım medyada verilme sıklık ve üslubunun söz konusu örneklem nezdinde, terör olaylarını normalleştirdiğini ve bireyleri terör olaylarına karşı duyarsızlaştığını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda teröre ilişkin haber ve içeriklerin anaakım medya organlarında ve haber içeriklerinde sıklıkla işlenmesinin bireylerde duyarsızlaşma duygusundan farklı olarak terör korkusunu tetiklediğini ve bu korkuyu yeniden ürettiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör mağduriyeti, terör korkusu, duyarsızlaşma, medya

ABSTRACT

Acts of crime and violence spread to a wide range of people through the mainstream media and can affect those who are not direct victims of crime and violence. Unlike these actions, terrorist acts have emerged as a threat in a much broader social field, especially in recent years, in terms of their occurrence, frequency, and extent of spread. Various studies have argued that the coverage of these terrorist acts in media has given rise to the fear of terror attacks. This study examines the perception

of individuals who were directly exposed to terrorism regarding the presentation of terrorism in the media. Research data was collected in 2018, in Ankara, which experienced multiple terrorist attacks. The findings of this research draw on in-depth interviews conducted with 20 people who were directly exposed to at least one terrorist attack in Ankara. The sample group was reached with the snowball sampling technique. The results of the research show that the frequency and the way news of terrorism was presented in the media led to a sense of unresponsiveness and normalization against terrorism, but this also triggers and reproduces fear of terror.

Keywords: Terrorism, victimization, fear of terror, sense of responsiveness, media

EXTENDED ABSTRACT

News about terrorist acts, as is the case in other violent acts, reach a large segment of the population through mainstream media and this can adversely affect not only those who were directly exposed to terrorist attacks but also those who are geographically far away from the areas where these acts take place. The studies conducted show that the presentation of crime and terrorist acts in the media reproduces fear and cause individuals to feel more at risk than they actually are. In this context, this research examines the thoughts regarding the media coverage of terrorism and how it has an impact on society. However, the sample of the study is not those who were exposed to terrorist acts only through the media. On the contrary, this study focuses on the opinions and evaluations of individuals who have previously experienced at least one terrorist attack directly on the presentation of the news of terror in the mainstream media. In this context, this study is based on interviews with 20 people in Ankara who directly experienced at least one terrorist attack. The sample group was reached with the snowball sampling technique. The data obtained from the interviews were organized according to codes, categories, and themes through content analysis.

The results reveal that political issues are part of the relationship between terrorism and media coverage and that individuals frequently refer to political arguments when they answer questions. Within the framework of the codes obtained from the interviews, this study tries to examine themes related to the follow-up of the media after the attacks, use of language and frequency of the terror news in the mainstream media.

The results of the research show that the follow-up frequency and style of the media differ in the aftermath of terrorist attacks. Some of the individuals who were victims of terrorism stated that they rarely followed the mainstream media or never followed it due to the injuries of themselves or their relatives after the terrorist attack. Some of the interviewees stated that they had a brief look at the news about terrorist incidents. Since these individuals were adversely affected by terrorist news, they stated that they were following the media only for reading news summaries and obtaining general information about the terror acts.

One of the main issues that individuals who follow terror news in the mainstream media emphasize is the frequency of the content of terrorist acts in the media and the consequences it creates. Some of the interviewees stated that the frequency of terrorist news in the mainstream media let people become insensitive and unresponsive to the news and that terrorist attacks were then taken as if they were normal. However, there are some arguments the frequency of terrorist news causes anxiety and then this leads to an increase in fear of terrorism.

The findings reveal five main results. The first of these results is that the way terrorist news is presented in the mainstream media increases the anxiety and fear in society. Some of the respondents stated that the ruling political actors tried to keep others under control to legitimize their existence and that they used fear as a tool to prevent dissident political movements. There are also conclusions that mainstream media reports the news about terrorist acts in such a way that terrorist acts become something as normal. Another conclusion reached under this theme is the distrust of the objectivity of the

content of the news in media coverage. This has led some individuals to evaluate media news through oppositional reading. It is found that mainstream media organs are thought to reflect terrorist acts only from a particular perspective, incompletely and superficially, and therefore some interviewees try to follow alternative media. Another conclusion reached regarding the presentation of terror news in the media is that mainstream media usually label, stigmatize and marginalize terror victims if they are politically on the opposition side. Finally, terrorist acts take place in society as much as they are presented in the media, and the perception of reality about these acts are blurred.

In conclusion, this paper attempted to evaluate the perceptions of individuals who were directly exposed to terrorism and critically looked at the media coverage of terrorism. We argued that the way the news is reported in mainstream media is prejudged and biased in the content of media about the victims and that this plays an essential role in the perception of individuals. It is shown that media content is not perceived objectively by victims of terrorism, and therefore this content is interpreted from a critical and opposing perspective.

1. Giriş

Uluslararası bağlamda terör riski ve terör korkusu ile ilgili kayda değer bir literatürün varlığından söz edilebilir. Bu konu, özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra önem kazanmış ve takip eden süreçte yaşanan terör eylemlerine paralel olarak çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir (Beck, 2002a; 2002b; Pyszczyński, 2004; Aly ve Green, 2010; Ahmed, 2015; Pain ve Smith, 2008). Beck'in ifadesiyle özellikle 11 Eylül sonrası içinde bulunduğumuz dünya bir "terörize edilmiş dünya risk toplumu" (terroristic world risk society)'dur (Beck, 2002b, s. 9) ve bu risk dünyanın neredeyse tüm coğrafyalarını kuşatacak bir biçimde küreselleşmiştir.

Suç korkusunda olduğu gibi terör korkusunda da risk algısını ve korkuyu arttıran şey, tek başına suç veya terörün kendisi değildir. Mağduriyet deneyimi, fiziki ve sosyal savunmasızlıklar gibi unsurların yanı sıra dolaylı mağduriyet olarak adlandırılabilir medya hem suç korkusu (Altheide ve Michalowski, 1999) hem de terör korkusunda önemli bir faktördür. Riskin her an her yerde ortaya çıkabileceği algısını sunması ile bağlantılı olarak medyanın teröre ilişkin risk algısı ve terör korkusunu suç korkusundan daha fazla tetikleyebileceği düşünülebilir. Nitekim 11 Eylül'ü takip eden süreçte ortaya çıkan ve "yeni terörizm" (Laqueur, 2000) olarak adlandırılan terör eylemleri daha fazla can kaybına değil daha fazla ses getirmeye, korkuyu yaymaya ve genel halkta dehşet, panik ve korku yaratmaya çalışan terör eylemleri olarak değerlendirilebilir. Bu eylemleri gerçekleştiren örgütler kendilerini kitle medyası ve özellikle sosyal medyadaki görünürlükleri üzerinden var etmektedirler. Hem bu mecralardan kendilerine üye devşirmekte, üyelerini eğitmekte, eylemlere teşvik etmekte, kendilerini tanınır hale getirmekte hem de bu mecralar üzerinden siyasilere ve daha geniş halk topluluklarına göz dağı vermekte, korku salmakta ve propaganda yürütmektedirler.

Bu bağlamda medya, hem toplumlarda infial yaratan, korku ve dehşete yol açan olayların geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında hem de bu aracılık üzerinden söz konusu korkunun yeniden üretilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Özellikle son yıllarda dünya çapında ve çoğunlukla kalabalık metropollerde gerçekleştirilen intihar saldırılarının medya aracılığı ile bu saldırıları doğrudan deneyimlemeyen coğrafyalar ve bireyler üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Denilebilir ki medya, doğrudan terör mağduriyeti olmayan birey ve toplumlarda dolaylı bir mağduriyete yol açabilmektedir. Bu araştırmada ise, doğrudan ve dolaylı mağduriyet birlikte ele alınmakta, teröre doğrudan maruz kalmış olanların terörü medya üzerinden, ikincil olarak deneyimlemelerine ve bu duruma ilişkin yorumlamalarına odaklanılmaktadır. Bu çerçevede, geçtiğimiz yıllarda birden çok bombalı intihar saldırısının gerçekleştirildiği Ankara'da, teröre doğrudan maruz kalmış olan bireylerin, mağduru oldukları terör olaylarının medyada sunumuna ilişkin düşünce ve görüşleri analiz edilmektedir.

2. Literatür

Suç ve şiddet eylemleri ile medya ilişkisini ele alan ve medyanın suç korkusu üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu iddia eden çok sayıda araştırma mevcuttur (Gerbner, Gross, Morgan ve Signorielli 1986; Weitzer ve Kubrin, 2004; Heath ve Gilbert, 1996; Öztürk, 2015; Yumrukuz, 2017; Er, Elmas ve Hızlı Sayar, 2018). Özellikle Altheide ve Michalowski (1999, s. 499) tarafından yapılan geniş çaplı araştırmalar, suç oranlarındaki dalgalanmalara rağmen suç korkusunun da bir düşüş yaşanmadığını ve suç korkusunun suçtan daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur.

Ferraro, suç korkusunu, "bireyin suç ya da suçla ilişkilendirdiği sembollere karşı geliştirdiği korku ve kaygı gibi duygusal tepkiler" (Ferraro, 1995, s. 23) olarak tanımlamaktadır. Onun bu tanımından yola çıkılarak bir terör korkusu tanımı yapmak mümkündür. Terör korkusu, bireyin

terörle ilişkilendirdiği sembollere karşı geliştirdiği korku veya daha genel anlamda terör mağduru olma korkusu olarak tanımlanabilir. Korku tek başına bir şey olmaktan ziyade popüler kültürde özellikle haber medyası tarafından ortaya konulan bir şeydir (Altheide ve Michalowski, 1999, s. 480). Nitekim doğrudan suç mağduriyeti oldukça sınırlı sayıdaki bireyler tarafından yaşanmakta, toplumun büyük bir kısmı suçu kitle iletişim araçları aracılığıyla deneyimlemektedir (Chadee ve Ditton, 2005, s. 324). Dolayısıyla bazı araştırmacılar, korkunun kendiliğinden bir şey olmadığını, korkunun siyasi propagandalar ve medya haberleri aracılığıyla inşa edilen bir söylemin ürünü olduğunu savunmaktadırlar (Altheide ve Michalowski, 1999, s. 480—499; Pain, 2009, s.469—474; Pain ve Smith, 2008, s.14—15). Bu çalışmalara göre korku, muhalif olan grupları susturmak ve iktidarlar tarafından uygulanacak politikalara meşruiyet kazandırmak amacıyla siyaset meydanlarında ve bunlar tarafından yönlendirilen medya organlarında bilinçli olarak pompalanmaktadır (Altheide ve Michalowski, 1999, s. 500; Friedman, 2011; Matsaganis ve Payne, 2005; Irmak ve Kâhya, 2014). Siyasi propaganda ve medya aracılığı ile korkunun yayılması iktidarlara uluslararası politikalarda da ‘terörle mücadele’ bağlamında kamuoyu desteği sağlar (Altheide, 2003, s. 21, 25). Nitekim terör olayları, özellikle son yıllarda ortaya çıkış şekli itibarıyla diğer suç türlerinden daha geniş bir yayılım alanına sahiptir, daha belirsiz ve güvensiz bir ortam yaratmaktadır. Bu durum terörü medya ve siyasi propagandaların etkisine daha açık hale getirmektedir. New York ve Washington’da terörizm korkusu ve medya ilişkisinin incelendiği araştırma (Nellis ve Savage, 2012) terörle ilgili haberlere maruz kalmanın algılanan riski ve terör korkusunu arttırdığını saptamıştır. 2001- 2004 yılları arasında Amerikalıların terör mağduru olma endişelerini gösteren grafik (Nacos, Bloch- Elkon ve Shapiro, 2007, s. 121—125), ABD’de siyasi tartışmalar ve medyanın terör endişesi üzerindeki etkisini ortaya koymakta ve algılanan terör tehdidinin siyasetçilerin, terör örgütlerinin ve terörizmle savaş söyleminin medyada yer almasıyla istikrarlı bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir.

Genel olarak medya, özel olarak ise televizyon, siyasal denetim ve istikrar mekanizmasının bir aracı olarak görülmektedir. “Güvenlik siyaseti vatandaşı korku içinde bir özne, korunmaya muhtaç bir çocuk olarak yeniden tanımlamakta”dır (Şahin Kaya, 2012, s. 203). Medya üzerinden dışarıda acımasız bir dünyanın var olduğu fikrini dayatan mesaj bombardımanına tabi tutulmanın kendisi Gerbner’in (1992, s. 19) ifadesiyle medyayı “bir taciz ve terör aracı” haline getirmektedir. Bu bakış açısı, medya içeriklerinin izleyici tarafından nasıl alımlandığı ile bağlantılı olarak önem kazanmaktadır. Nitekim Hall (2005), medya tarafından geniş kitlelere aktarılan içerik ve mesajların pasif bir şekilde ve ideolojik olarak kodlandığı gibi alımlanabilmekle beraber, bu içeriklerin daha eleştirel bir tutumla müzakereci ve hatta tamamen muhalif bir okuma ile de değerlendirilebileceğini ifade etmektedir.

11 Eylül 2001 terör saldırıları, terör eylemleri için yeni bir dönemin başlangıcı sayılmakta ve bu süreçte benzer şekilde ortaya çıkan terör olayları “yeni terörizm” (Laqueur, 2000) olarak kavramsallaştırılmaktadır. Güvenlik siyaseti yaparak toplumsal denetim sağlama, sivil özgürlüklerin kısıtlanması ve bunların meşru temellere dayandırılması son yıllarda çok büyük düzeyde bu “yeni” terör eylemlerinin yansımaları olarak okunabilir. Ulusötesi terörist ağlar, Beck’in “dünya risk toplumu” olarak tanımladığı bu dönemin en önemli unsurlarından biridir (2002b, s. 4; 2002a, s. 39—40). Bu risklerin tahmin edilemez olmasının sebep olduğu belirsizlik radikal bir güvensizlik ortamı yaratmaktadır. (Beck, 2006, s. 333—334, 336).

Son yıllarda dünyanın bir çok şehrinde özellikle IŞİD tarafından gerçekleştirilen planlı ve örgütlü bombalı terör saldırılarının yanı sıra daha gevşek ağlarla, küçük çaplı ve kendiliğinden gerçekleşen terör saldırılarına da rastlanmaktadır. Nitekim geçtiğimiz yıllarda İngiltere ve Fran-

sa'nın çeşitli bölgelerinde kalabalık insan gruplarının üzerine araç sürülmesi gibi toplumda korku ve paniği arttıran tekil eylemlere de rastlanmıştır. Özellikle IŞİD tarafından gerçekleştirilen sistematik eylemler ve belirli bir ideolojiye duyulan yakınlık sonucu sergilenen tekil eylemler klasik terör eylemlerinden farklılaşmaktadır. Beck'in "terörize edilmiş dünya risk toplumu" (terroristic world risk society) (Beck, 2002b, s. 9) olarak tanımladığı bu toplumda, medya iletilici gücüyle kilometrelerce uzaklıkta meydana gelen saldırılar, patlamalar ve tüm diğer terörist eylemler farklı toplumlarda bir risk algısı ve korku yaratabilmektedir. IŞİD'in propaganda amaçlı infaz ve eğitim videoları farklı dillerde dünyanın çok uzak bölgelerinde aynı anda korku salabilmekte veya yine bu videolar farklı coğrafyalardaki sempatizanları eğitmekte ve terörist eylemler konusunda teşvik edebilmektedir. Bu durum terörün "bulaşıcı" (Renard, 2016, s. 4) bir etkiye sahip olup olmadığı sorusunu ortaya çıkarmakta ve "korkunun bulaşması" terörizmin bulaşıcı olmasından daha önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, demokrasiyi tehlikeye atan terörizm değil korkudur (Renard, 2016, s. 4— 6).

Özellikle 11 Eylül sonrası süreçte riskin ve korkunun küreselleştiğini (Ahmed, 2015, s. 547) ve toplumların "Terörizm olmaksızın terörizm tehdidi" (Howie, 2005, s. 4) altında hissettiğini savunan başka araştırmalar da vardır. Howie (2005) ve Aly ve Green (2010) Avustralya gibi yakın geçmişte bir terör saldırısına maruz kalmayan bölgelerdeki korku ve risk algısının varlığını, korkunun küreselleştiğinin en iyi göstergeleri olarak yorumlamaktadırlar. Benzer şekilde Friedman (2011, s.78), "terörizm korkusunun terörizmden daha büyük bir sorun" olduğunu ve "terörizmin adını şiddetten değil provoke ettiği duygudan aldığını" (Friedman, 2011, s. 78) savunmaktadır.

Yukarıdaki literatür terörün ortaya çıktığı coğrafyalar dışında da ne ölçüde etkili olduğunu ve korku yaratabilme potansiyeli olduğunu göstermektedir. Bu durum siyasi propagandaların ve medyanın korkunun yaygınlaşması ve üretilmesi üzerinde sahip olduğu gücü göstermektedir. Bizim araştırmamız, terör korkusunun ne kadar uzak coğrafyalarda etkili olduğunu gösterme amacı taşıyor. Bu araştırma, medyanın terör korkusu üzerindeki belirleyici etkisinden hareket ederek Türkiye'nin başkenti olan Ankara'da daha önce teröre doğrudan maruz kalmış bireylerin, kendilerinin yaşadıkları terör saldırılarına ilişkin medya içeriklerini nasıl değerlendirdikleri ele alınmaya çalışılmaktadır.

3. Yöntem

Bu çalışmada, medya organlarının veya haber medyasının teröre ilişkin içeriklerine bakılmamıştır. Bir bombalı intihar saldırısını doğrudan deneyimlemiş olan bireylerin bu terör olaylarını medya üzerinden dolaylı olarak yeniden deneyimlemelerine ve bu duruma ilişkin düşüncelerine odaklanılmıştır. Görüşme gerçekleştirilen kişilerin kendilerinin de mağduru oldukları terör olaylarının medya tarafından ele alınışına dair ifadeleri ve bu içerikleri nasıl değerlendirdikleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaçla daha önce birden fazla kez bombalı intihar saldırılarının gerçekleştiği Ankara'da, bu saldırılardan en az birini doğrudan deneyimlemiş olan 20 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Tablo 1). Görüşülen bireylerden 7 tanesi yalnızca Ankara Gar'ında muhalif sol gruplar tarafından gerçekleştirilen ve nispeten daha homojen bir kitleyi hedef olan Emek, Barış ve Demokrasi mitingini hedef alan saldırıları deneyimlemiştir. Bu saldırı 2015'te 109 kişinin ölümüne neden olan ve IŞİD tarafından üstlenilen bir saldırıdır. Görüşülen bireylerden 3 tanesi yalnızca 2016'da Ankara Güvenpark'ta otobüs duraklarında bekleyen heterojen bir kitleyi hedef alan terör

saldırısını deneyimlemiştir. Bu saldırı ise 37 kişinin ölümüne sebep olan ve TAK¹ tarafından üstlenen bir saldırıdır. Ancak bazı katılımcılar, birden fazla terör saldırısını deneyimlemişlerdir. Buna göre hem Ankara Garı hem de Güvenpark saldırılarını deneyimleyenlerin sayısı 6'dır. Diğer 4 katılımcı ise, bu saldırılardan birini veya ikisini birden deneyimlemiş olup Ankara ve İstanbul'da gerçekleştirilen diğer saldırılara da maruz kalmış olan bireylerdir.

Tablo 1: Görüşme gerçekleştirilenlerin sosyodemografik özellikleri

Cinsiyet	f	Eğitim durumu	f	Çalışma durumu	f	Aylık geliri	f
Kadın	6	Okuryazar	-	Kamu çalışanı	4	0-1400TL	6
Erkek	14	İlköğretim mezunu	-	Özel sektör çalışanı	9	1401-2500TL	4
Toplam	20	Ortaöğretim mezun	2	Ev kadını	-	2501-4000TL	6
Yaş	f	Yükseköğretim	-	Esnaf	1	4000TL +	4
18-24	1	Lisans	12	İşsiz	4	Toplam	20
25-35	10	Lisansüstü (YL/Dr)	6	Öğrenci	2		
36-45	6	Toplam	20	Emekli	-		
46-55	3			Diğer	-		
56 +	-			Toplam	20		
Toplam	20						

Görüşmeler, 2018 yılı Nisan ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Doğrudan terörü deneyimlemiş olan bu bireylere, biri terör mağdurlarından müteşekkil bir dernek üyesi olmak üzere üç ayrı bağlantı üzerinden ulaşılmış, gerçekleştirilen ön bağlantılar, telefon görüşmeleri sonrasında bu bireylerle görüşülmüş ve söz konusu bireylerin sosyal bağlantıları aracılığı ile, bir diğer ifadeyle-kartopu örnekleme tekniği ile örneklemin geri kalanı ile irtibat kurulmuştur. Görüşme zamanı için telefon üzerinden ön görüşme gerçekleştirilen bireylerle, genellikle kendilerinin iş yerlerinde ve iş yerlerine ve evlerine yakın kafelerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bireylerin çeşitli alanlarda ve farklı mesai dilimleriyle çalışmaları dolayısıyla görüşmeler sabah 10.00 ile gece 22.00 arasındaki zaman aralıklarında ayarlanmıştır. Bazı bireylerin yaşadıkları zaman sıkıntısı dolayısıyla, görüşmelerin bazıları iş yerlerinde aldıkları kısa mola sürelerinde gerçekleştirilmiştir. En kısası 17 dakika, en uzununu 1 saat 19 dakika süren görüşmeler, ortalama 45- 50 dakikalık bir zaman aralığında yapılmıştır.

Araştırma, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilen nitel bir araştırmadır. Bu çerçevede, bireylerin tamamına terör eylemleri sonrası medya organlarını takip durumları, terör haberlerinin medyada yer almasını nasıl değerlendirdikleri ve medyada yer alan haberlerin kendilerini nasıl etkilediği şeklinde üç genel soru yöneltilmiş, verilen cevaplar çerçevesinde sorular çeşitlendirilmiştir. Görüşme verileri içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, “kağıt- kalem” tekniği ile temel kodlarına ayrılmış (Attride-Sterling, 2001, s. 388—389) ve bireylerin medyaya ilişkin görüşlerini yansıtan 92 koda ulaşılmıştır. Bu kodlar benzerlikleri ve nitelikleri temel hususlar çerçevesinde belirli kavramlar altında sınıflanmış ve bu suretle 10 kategoriye ulaşılmıştır. Bu kategoriler ise, aynı şekilde atıfta bulundukları durumlar ve benzerlikleri açısından medyanın takibi, terör haberlerinin medyada verilme sıklığı ve terör haberlerinin sunumunda medyanın dili olmak üzere 3 temel tema altında bir araya getirilmiştir.

Bu çalışma, son yıllarda dünyada önemli bir problem haline gelen terör sorununun ortaya çıkardığı önemli başka bir problem olan terör korkusunu ele almaktadır. Ancak çalışma, daha

1 TAK, 2004 yılında kurulan ve Türkiye'deki çeşitli metropollerde sivil ve askeri hedeflere yönelik bombalı saldırılar gerçekleştiren silahlı terör örgütüdür. Bu örgütün PKK ile yakın ilişkisi içerisinde olduğu idia edilmektedir.

geniş kapsamlı bir terör korkusu araştırmasının yalnızca medya boyutuna odaklanmaktadır. Nitekim medya içeriklerinin terör korkusu üzerindeki etkisi, araştırmada en çok vurgulanan temalar arasındadır.. Araştırma, daha önce de belirtildiği üzere, terörü doğrudan deneyimlemiş olan bireylerin terör saldırılarına ilişkin medya içeriklerine yönelik değerlendirmelerini ele almakta, doğrudan mağduriyet yaşayan bireylerin ikinci bir defa, medya üzerinden dolaylı olarak yaşadıkları mağduriyetlerine ve buna ilişkin düşüncelerine yer vermektedir. Teröre doğrudan maruz kalan bireylerle çalışma yapmak, hem bu bireylere ulaşmanın zorluğu hem de konunun taşıdığı hassasiyetler bakımından oldukça önemli görülmektedir. Çalışmanın görüşme esaslı nitel bir araştırma olması da ayrıca verilen cevapların altında yatan anlam ve sebeplerin ortaya çıkarılması açısından çalışmayı zengin ve güçlü kılmaktadır. Terörü deneyimlemeyen daha geniş kitlelerin medya üzerinden terörü deneyimlemeleri üzerine yapılacak çalışmalar literatür için elbette önemli katkılar sağlayacaktır. Ancak terörü yalnızca medya aracılığı ile sunulan bilgi ve haberler üzerinden değil, doğrudan yaşayan, bilen bireylerin kendi yaşadıkları terör olaylarına ilişkin medyada sunulan haberleri değerlendirmeleri daha farklı bir bakış açısı ile bu haberlerin değerlendirilmesi sonucunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma göstermektedir ki, deneyimlenen terör saldırısına ve deneyimleyen toplumsal konumlanışına göre doğrudan ve dolaylı deneyim kimi zaman çakışmakta, farklı değerlendirmeler ortaya çıkarmakta, kimi zaman ise deneyimlenen olayı pekiştirmektedir. Bu araştırma sonuçları, terör mağduru olan bireylerin medya içerikleri üzerinden terör saldırılarını nasıl okuduğunu, anlamladığını ve algıladığını, en azından söz konusu örneklem açısından ortaya koymakta ve bu çerçevede literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir.

4. Etik

Araştırmanın terörü doğrudan deneyimlemiş bireylerle gerçekleştirilmesi birtakım etik kurallara riayet etme gerekliliğini doğurmaktadır. Bu araştırmada teröre maruz kalmış olan kişilerin bir kısmı fiziki olarak büyük hasarlar almış, çok sayıda ameliyatlar geçirmiş, bazı uzuvlarını kaybetmiş, fiziki zarar almamış olmakla birlikte yanındaki yakınlarını kaybetmiş veya o kargaşa ve panik ortamının içinde kalıp psikolojik olarak hasar görmüş ve uzun süre bu konuda psikolojik ve psikiyatrik yardım almış bireylerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma bir hassas grup araştırmasıdır. Nitekim ilgili literatürde hassas gruplar olarak; kadınlar, hamileler, çocuklar, mahkumlar, bilişsel ve zihinsel engeli bulunanlar, ekonomik açıdan ve eğitim açısından dezavantajlı konumda bulunanlar (Collogan ve ark., 2004, s. 366; Fleischman ve Wood, 2002, s. 317), yaşlılar, ölümcül hastalar, etnik azınlıklar, mülteciler (Ketefian, 2015, s. 169— 170; Bracken-Roche ve ark., 2017, s. 11) ve çevresel afet ve terör mağdurları (Collogan ve ark., 2004; Fleischman ve Wood, 2002) sıralanmıştır. Dolayısıyla bu gruplarla çalışma yapılırken psikolojik rahatsızlık verme, travmayı yeniden canlandırma, itibar kaybı, küçük düşürme, yaftalama, gizliliğin ihlali ve istenmeyen medya ilgisi (Collogan ve ark., 2004, s. 367; Fleischman ve Wood, 2002, s. 317) gibi birtakım sıkıntılara yol açma riski söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla bu gruplarla gerçekleştirilen çalışmaların yerine getirmesi gereken birtakım etik yükümlülükler söz konusudur. Bunların başında, çalışılacak grubun, araştırmanın konusu ve amacı hakkında ayrıntılı olarak bilgilendirilmesi ve araştırmaya gönüllü olarak, kendi rızaları ile katılmalarına dikkat edilmesi gelmektedir. Hassasiyet gösterilmesi gereken bir diğer mevzu, katılımcıların gizliliği ve mahremiyetine ilişkindir. Katılımcıları tanımlayıcı, ifşa edici tanımlamalara gidilmemeli ve isimler gizli tutulmalıdır. Araştırmacının ve araştırmacının katılımcıların psikolojik kırılganlığına karşı

hassas olması ve katılımcıya psikolojik olarak ağır gelecek ve yeniden travma yaratacak kadar yüklenilmemesi ve sıkıntı yaşayan bireylerin anında psikolojik destek için yönlendirilebileceği bir mekanizmaya sahip olunması dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husustur (Fleischman ve Wood, 2002: 318— 319).

Bu durumdan hareketle, araştırmaya katılan bireylerin tamamı, araştırma ile ilgili ayrıntılı olarak bilgilendirilmiş, kimliklerinin gizli tutulacağı, ses kayıtlarının yalnızca araştırmacı tarafından dinleneceği bildirilmiştir. Katılım konusunda gönüllü olan ve hiçbir tereddüt göstermeyen bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bireylerin bazıları bu konuda konuşmanın kendilerine iyi geleceğini belirtip araştırmaya dahil olmak istediklerini, bazıları belirli konularda fikirlerinin duyulması gereği ile araştırmaya katkı vermek istediklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı ile de görüşme katılımcının duygusal olarak hassaslaşması sebebiyle erkenden sonlandırılmıştır.

5. Bulgular

Görüşme gerçekleştirilen bireylerin 6'sı kadın 14'ü erkektir ve örneklem yaş ortalaması 36,15'tir. Bu bireylere, terör olaylarının ve haberlerinin medyada yer almasına ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Verilen cevaplar, terör ve medya ilişkisinde siyasetin dışarıda bırakılmadığını, bireylerin bu soruya cevap verirken siyasi politika ve argümanlara sıklıkla değindiğini ortaya koymaktadır. Her biri içerisinde siyasi ve ideolojik bağlantıları barındıran terör korkusu ve medya ilişkisinde görüşmelerden elde edilen kodlar çerçevesinde; saldırı sonrası medyanın takibi, medyada terör haberlerinin verilme sıklığı ve medyanın kullandığı dile ilişkin başlıklar oluşturulmuştur.

5.1. Terör Haberleri ve Medyanın Takibi

Görüşme yapılan bireylerin medyayı takip sıklık ve durumları farklılaşmaktadır. Bu bireylerden bazıları deneyimledikleri terör eyleminin hemen sonrasındaki süreçte yazılı ve görsel medya ile sosyal medyayı çok az takip etmiş veya neredeyse hiç takip etmemiştir. Özellikle terör eylemi sırasında yaralanan, aylarca hastanede tedavi gören veya kendisi doğrudan fiziksel olarak yaralanmamış olup yaralananlara refakatçi hizmeti gibi çeşitli hizmetleri sunmak için haftalarca, aylarca hastanelerde kalan bireyler bu grupta yer almaktadır.

Bireylerin bir kısmı ise, deneyimledikleri terör eyleminin hemen sonrasındaki süreçte medyada teröre ilişkin haberleri takip ettiklerini, ancak ilerleyen süreçte ortaya çıkan haberlere çok kısa olarak göz attıklarını belirtmişlerdir. Terör saldırılarının sık gerçekleşmesine bağlı olarak bazı görüşmeciler için bu durum, sonraki süreçte yaşanan saldırılar için de yalnızca haber özetlerini okuma, olay hakkında genel bir bilgi edinme sınırında kalmıştır:

İlk başta haberleri takip ettim, sonradan çok fazla gelmeye başlayınca, böyle Doğu'dan da Güney'den de geldi, sonra Ankara'da defalarca patladı. Hem IŞİD hem diğer örgüt çok fazla patlattı. Onlara bile tepkisiz kalmaya başladık. Hatta ben okumuyodum, patlama oluyodu ölü sayısını başkasından duyuyodum yani, kendim bakmıyodum. Son dakika gelirse, ekranda görürsem okuyodum, hiç özellikle gidip haberlere bakmıyodum. (Erkek, 24, Güvenpark)

Gider gitmez haberleri açtım, devamı olur mu falan diye takip ettim elimden gelince, ama o gün. Medyayla çok fazla şey yapmayı, mesela olmuş, özet bilgi. Ne olmuş, kim yapmış, kim üstlenmiş bunları yakalayabiliyosam yakalıyorum. Çok detay bilgiyi izlemeyi sevmiyorum, çünkü çok fazla etkileniyorum. (Kadın, 31, Güvenpark)

Görüşmelerden elde edilen veriler, terör saldırılarına doğrudan maruz kalmış olan bireylerin, bu saldırıların medyada verilmesine ilişkin belirli konulara değindiklerini göstermektedir. Görü-

şülen bireylerin üzerinde durdukları temel temalar, terör haberlerinin medyada verilme sıklığı ve haberin sunumunda medyanın dili şeklinde öne çıkmaktadır.

5.2. Terörün Medyada Verilme Sıklığı: Duyarsızlaşma ya da Korkunun Yeniden Üretimi

Terör haberlerinin medyada verilme sıklığı vurgulanan temalardan biridir. Ancak görüşme verileri, bu vurgunun iki temel boyutu olduğunu göstermektedir. Bunlardan ilki, terör haberlerinin medyada sık yer almasının bu türden haberlere ve terör olayının kendisine ilişkin duyarsızlaşma yaratmasıdır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan bireyler bu durumun hem kendileri için hem de toplum için geçerli bir sonuç olduğunu belirtmişlerdir.

İnsanları teröre karşı duyarsızlaştırdığını düşünüyorum. (...) Çok sıradan, o kadar sıradan bir şey ki bu patlama, yağmur yağması gibi kar yağması gibi doğal bir şey. Bu hissiyata kapıldığımız için de duyarsızlaşıyoruz. (Kadın, 33, Güvenpark)

Teröre karşı duyarsızlaşmada terörün medyada sık gösterilmesinin yanı sıra medya ortamlarında yaratılan bilgi kirliliği ve söylentinin de etkili olduğu belirtilmiştir.

Sosyal medya dezenformasyondan dolayı insanların duyarsızlaşmasına veya gereksiz kaygıya kapılmasına neden olabiliyor. İşte şu tarihte, şurda patlama olacaktı diye yayıldığı zaman ve orada patlama olmadığı zaman şey oluyor artık, işin ciddiyeti azalıyor, bilgi kirliliği, gereksiz kaygı vesaire vesaire. (Kadın, 33, Güvenpark)

Bu konudaki bir diğer yaklaşım ise, terör haberlerin verilme sıklığının bireylerin kendisinde ve toplumun genelinde kaygı ve endişeye yol açtığı ve terör korkusunu arttırdığı yönündedir. Bir katılımcı, terörün haberleştirilmesinin medyanın görevleri arasında olduğunu ve halkı bilgilendirilmesi gerektiğini ancak bunun doğal sonucu olarak terör korkusunun arttığını ifade etmektedir:

Şimdi tabi bomba patlayınca haber yapmak durumundalar. Çünkü kaç kişi ölmüş, olmuş, kim yapmış. Bu gibi bilgileri halk istiyö. Medya da görevini ifa ediyö ama bu bi yandan da gördükçe doğal olarak giderek ne kadar sık görürsen o kadar çok korkuyosun. Bu demek değildir ki medya bahsetmesin, medya yapması gerekeni yapıyo, ama bunun da doğal sonucu olarak insandaki korku artıyo. (Erkek, 24, Güvenpark)

5.3. Terör Haberinin Sunumunda Medyanın Dili

Görüşme verilerinde dikkati çeken ve en çok vurgulanan noktalardan biri, terör saldırılarının medyada verilme biçimine ilişkindir. Bu çerçevede ulaşılan kodlar belirli kategoriler altında sınıflandırılmıştır.

5.3.1. Terör Korkusu Yayma, Sindirme ve Meşruiyet Aracı Olarak Medyada Terör Haberleri

Medyada terörün verilme sıklığının yanı sıra verilme biçiminin de toplumda endişe ve korkuyu artırdığı ve bunu yaydığı yönünde bir düşünce söz konusudur. Katılımcıların bir kısmı, medyada terör haberlerinin bilinçli olarak korkuyu artıracak biçimde sunulduğunu ifade etmişlerdir. Burada asıl amacın, yönetici güçlerin kendi varlığını meşrulaştırmak için ötekileri korku aracılığıyla kontrol altında tutmak ve muhalif hareketleri engellemek olduğu sıklıkla tekrarlanan bir görüştür.

Terörle ilgili haberlerin biraz haberi veren kanalın tercih ettiği şekilde sunulduğunu düşünüyorum, ülkemiz için söylüyorum bunu. Ama dünya genelinde çok bilinçli ve sistematik bir şekilde insanlara terör korkusunun yayılmaya çalışıldığını düşünüyorum. (Kadın, 34, Güvenpark)

Ya şimdi iktidardan bahsedecek olursak hani, sokaktan insanların ayağını çekmeye çalışır, çünkü karşıındaki muhalefeti bastırmaya çalışır yani. Bu anlamda insanları korkutmak, korku

psikolojisine çekmek için medya da ona uyumlu bi şekilde çalışarak korku psikolojisi yaymaya çalıştı. “Kendilerini patlattılar”, “Amerikan konsolosluğu bomba alarmı vermiş yok şurda şu yakalanmış burda bu yakalanmış” vs. diyerek insanları daha çok işte mitinglere gitmeyin, işte eylemlere katılmayın, şöyle böyle diyerek, katılanları da zaten marjinal terörist göstererek, hakkını arayanları bile marjinal terörist göstererek insanları uzaklaştırmaya çalıştı. (Erkek, 25, Ankara Garı)

Bu başlık altında ifade edilen görüşler büyük ölçüde, 10 Ekim 2015’te Türkiye’deki sol muhalif gruplar tarafından Ankara’da gerçekleştirilen, geniş katılımlı Emek Barış ve Demokrasi mitingini hedef alan terör saldırısına maruz kalanlara aittir. Bu gruplar, mevcut yönetici kadrolar tarafından halihazırda “öteki” olarak kodlandıklarını ve etiketlendiklerini belirtmektedirler. Katılımcılar, içinde bulundukları bu durumu, daha önceki muhalif protesto ve eylemlere medyanın bakış açısını da örnek göstererek anlatmakta ve “kendilerine” yönelik terör saldırılarının diğer terör saldırılarından farklı yorumlandığını ve görmezden gelindiğini ifade etmektedirler.

Biz uzun bi süre kaç kişi öldüğümüzü bilemedik. (...) Hiç kimse ilgilenmedi. Üstümüzü örttüler. (...) Bizi öyle orda bıraktılar. Medya da öyle. Bir Gezi deneyimimiz var Türkiye’de, Gezi’den biliyoruz, yandaş medya. Bunlar zaten muhalif dediler, e bunlar zaten terörist işte terör. O yüzden medyada hiç yer almadı. (...) O yüzden medya o gün nasılsa bugün öyle demiyecem, bugün daha berbat. Ölse bir alt yazı bile geçmez. Yani artık tamamen terörize edildik yani. (Kadın, 33, Ankara Garı ve Güvenpark)

5.3.2. Medya İçeriklerini Eleştirel Okuma

Görüşme verilerinde medyada terör haberlerinin sunumu ile ilgili vurgulanan bir diğer konu, anaakım medya organlarının tarafsız haber anlayışlarına ilişkin güvensizliktir. Haber kanallarının genel olarak yanlış ve taraflı bir bilgi aktardığı yönünde yaygın bir görüş olduğu ve katılımcıların önemli bir kısmının medya haberlerini, Hall’un (2005) ifade ettiği gibi muhalif okuma yaparak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu durum, bu bireylerin çoğunlukla alternatif haber mecralarını takip etmelerine yol açmıştır.

Daha çok kendi tercih ettiğim, bilgi, haber, internet siteleri kaynaklarım var, onları tercih ederek bu konuda bilgi derleme, bilgilenmeye ya da bilgi üretmeye çalışıyorum. Yani bu konuda anaakım medyayı dikkate almıyorum diyebilirim; şöyle dikkate alıyorum; ne diyorsa tersi doğrudur yaklaşımıyla. (Erkek, 35, Ankara Garı)

Ya medya bi nevi teröre hizmet eden, terörden nemalanan, Türkiye’deki medya öyle bi konumda yani. Başından sonuna yalanın olduğu, gerçeklerin saptırıldığı, görmezden geldiği bi medya-mız var yani. (Erkek, 29, Ankara Garı)

Bu haber kaynaklarına ilişkin bir diğer eleştiri de verilemeyen bilgisine yöneliktir. Katılımcıların bazıları, anaakım medya organlarının terör eylemlerini yalnızca belirli bir perspektiften, eksik ve yüzeysel olarak yansıttığını ve olayın veya olay anında meydana gelen çarpıcı durumların üstünün kapatıldığını ifade etmişlerdir:

Medya duyulmasını engelleyemediği haberi verir. Bir de verildiğinde reklama dönüşecek, bir artı değere dönüşecek haberi verir. (...) Gücü yetmeyecekse, onu kontrol altına almak için verir. (...) 10 Ekim’i verdi Türkiye medyası. Ama sanki ordaki insanlar sadece ordaymış gibi yani, bunların ailelerinin, bunların duygusal yaşamlarındaki bozulmanın veya değişen hayatlardan bağımsız yani sanki orada yüzyıllarca yaşayan 100 tane insan, nerden geldiği belli olmayan bir bombayla patlatıldı öldüler. Bunların toplumsal yaşamları yok, işleri yok, aşları yok, aşkları yok. Bu kadar soyutlayarak 101 insan ölmüş oldu yani orada. Bu kadar verdi. Çünkü dediğim gibi hani başkası işte orda yaralanan bir insanın kaybettiği eşini görürse yani eşini kaybe-

den bir vatandaşın hayatındaki değişimi göstermeye kalkarsa 10 Ekim'in sonuçları bunlar, o zaman o bombanın sorumluları da sorgulanmaya yani bunlara kim kıydıyı sormaya başlayacak. Onun için Türkiye medyası meseleyi vermedi, o anlamda. Haber olarak verdi yani, üzerine gitmedi. (Erkek, 40, Ankara Garı ve Güvenpark).

Katılımcılardan bir tanesi tarafından dikkat çekilen bir diğer husus ise, sosyal medya ortamının yapısı gereği bir iç cemaat özelliği taşıdığı ve burada verilen haberlerin nispeten kendi içinde belirli bir homojen bir kitleye ulaşmakla sınırlı kaldığıdır. Bu katılımcı, toplumun sınıfsal ve kültürel olarak ayrıştırılabilecek belirli kesimlerinin haber alma aygıtı olarak alternatif medyayı bir şekilde kullanma pratiğinden yoksun olduğunu ve dolayısıyla da terör saldırılarının anaakım medyada verildiği kadar bilinebildiğini belirtmektedir.

Anaakımda neyse 10 Ekim, medyada odur. Yani televizyonda ne gördüysek odur diyebilirim. Çünkü hala toplumun belli bi kesimi, yani belli bi sınıfsal ve kültürel denklem, hala haberi televizyondan alıyo. (Erkek, 33, Ankara Garı ve Merasim Sk.)

Yani şimdi 4.büyük güç denilen medya, tekeli medya tamamen aleyhimize. (...) He medyanın yeri ne derseniz; medya bunu çok güzel çıkartması gerektiği gibi öne çıkarttı, çıkartması gerektiği kadar öne çıkarttı. Ondan sonra da çok güzel bi şekilde bıraktı. Yani 10 Ekim duruşmaları bunlar devam eden şeyler, bitmiş şeyler değil, hiçbir yerde göremezsin, sosyalist basın dışında. İşte en fazla Cumhuriyet'te görürsünüz, o da ... egemenler arası krizden ötürü diyebiliriz yani. (Erkek, 31, Ankara Garı)

5.3.3. Etiketleyici/ Ötekileştirici Haber Dili

Medyada terör haberlerinin dili ile ilgili bir diğer vurgu bu dilin etiketleyici ve ötekileştirici yapısına ilişkindir. Katılımcıların bir kısmı, özellikle 10 Ekim patlamasıyla ilgili haberlerin verilirken mağdur olan kitlenin örgütlü ve muhalif yapısı dolayısıyla terörize edilerek sunulduğunu ifade etmişlerdir.

Sonradan görüntüleri gördüm. Mesela başbakan falan demeçlerini gördüm. (...) Şöyle verilmiş o zaman yanlış medyanın haberleri; işte kendi kendilerini patlattılar, yani. Kendileri bomba koydular. (Kadın, 52, Ankara Garı ve Güvenpark)

Medyanın şovenist bi dili vardı. (...) Orda sıradan bireylerin değil de, örgütlü bireylerin, devletin karşısında olan, tırnak içinde "devletin karşısında" olan anarşist bireylerin bir araya geldiği bi oluşum olduğu için bunu bi onlara **yapılan şeyin reva olduğunu şey yaparak**, haberleri o dilde vererek lanse etmeye çalıştı. Bunu alttan alta bilinçaltına yerleştirmeye çalıştı. (Erkek, Ankara Garı, Güvenpark ve İstiklal)

Yukarıdaki ifadeler, katılımcıların bazılarının medya organları tarafından sunulan içerik ve mesajları oldukları gibi alımlamadıklarını, bu mesajları kod açımı yoluyla daha müzakereci ve hatta muhalif bir tutumla alımlayıp yorumladıklarını göstermektedir.

5.3.4. Haberin Sıradanlaştırıcı Dili

Medyada terör haberlerinin sık verilmesinin terör korkusunu arttırmanın yanı sıra terör olaylarını sıradanlaştırdığını daha önce belirtilmişti. Bu başlıkta ise haber dilinin terörü sıradanlaştırıcı etkisi üzerinde durulmuştur. Katılımcılardan bazıları, haberin sunuluş biçiminin, verilen sayıların, olaya ilişkin anlatılanların ve anlatılmayanların terör eylemlerinin sıradan hale gelmesine ve kanıksanmasına yol açtığını belirtmişlerdir.

Bunu çok yumuşak bi şekilde, çok olağan bi şekilde anlatıp insanlara normalmiş gibi, zaten o şekilde insanlar algıladı artık. O kadar çok yaşandıktan sonra normalleşti ki her şey. Kesinlikle

basın bu konuda çok vebali yüksek bi kurum. (...) Çok normal görünmesini sağladı. (Kadın, 44, Güvenpark ve Merasim Sk.)

Bizde terör sıradan bi hale geldi, ama bence problem asıl şurada: biz bi olayda kaç kişinin öldüğüne bakıyoruz. 3 kişi öldüyse artık umursamaz hale geliyoruz, 4 kişi öldüyse umursamaz hale geliyoruz. Yani kaç hayatın kaydığı, kaç insanın psikolojisinin darmadağın olduğuna bakmıyoruz. (Erkek, 43, Ankara Garı)

5.3.5. Bilinenin/Sunulanın Sınırları ve Duygusal Mesafe

Terör haberlerinin sunulma biçimine ilişkin bir başka mevzuu, medyada aktarılanın sınırlarının aynı zamanda bilinenin de sınırları olduğudur. Bu düşünceye göre, olayın toplum üzerindeki etkisi haberin medyada yankı bulma süresiyle paralel olarak sürmekte veya ortadan kalkmaktadır. Katılımcılardan bir tanesi, haberin sunum dilinin olay ve toplum arasına duygusal bir mesafe koyduğunu ve olaya ilişkin gerçeklik algısını muğlaklaştırdığını savunmaktadır.

Irak'ta olduğunda o sıradan ya bize, ordakine de öyle. Patlama oldu, aa yazık, öldü bak. 3 gün sürüyo. **Televizyon ne kadar isterse o kadar sürüyo da diyebilirim.** Televizyon sönmesini istediğinde o haber sönüyor. Yengem bilmiyodu düşünebilir musun? Çok ısrar etti fotoğrafları görmek istedi. Gösterdim ve şok. O gün ilk defa bana acıyıp üzülüp benle konuşmak, beni teselli etmek istediler. Alanda olduğumu da biliyolardı üstelik ve beni bi tanesi aramadı. Yani kötü insan olduklarından değil, kavrayamadıkları için. **Yani patlama olmuş, o da ordaymış bişeysi yokmuş, iyi. Yani eşit çünkü. Irak'ta patlama olmuş onun bişeysi yok, eşit, eşit yani.** Televizyon ne kadar isterse o kadar. Hala böyle. (Erkek, 33, Ankara Garı ve Merasim Sk.)

Aynı katılımcı, medyada verilen ile gerçek olay arasındaki bu mesafe açıklığını ve gerçeğin tam anlamıyla kavranamaması durumunu daha yapısal faktörlerle ilişkilendirmiştir. Bu katılımcıya göre, haber kanalının ideolojik duruşundan bağımsız bir şekilde işleyen, alakasız haberlerin peş peşe verildiği, her şeyin sayılara indirildiği bir medya işleyişi vardır. Bu da terör saldırılarına ilişkin toplum algısında sapmalarla yol açmaktadır.

Kanalın, haberi sunanın, ideolojik hattı, bulunuşu, konumlanışının tamamen dışında, medyanın geldiği son raddede şöyle bi durumu var. Haberleştirme dediğimiz mesele, insanları sayılara, dijital imgelere, sanal imgelere dönüştürüyor. (...) Şimdi haberi biraz izlersiniz, 104 ölü geçti gitti. (...) Dolaylı tanıklık, yani televizyondan görmek ve dolaysız, canlı tanıklık. Eskiden dolaylı tanıklıkla canlı tanıklık arasındaki mesafe şimdiki kadar uzak değildi. Yani şunu kastediyorum; televizyonda bir ölü haberi görmek canınızı yakardı. Zamanla medyanın, yapısallaştıran o işleyişi, alt yazılardan tutun da hızlı haber akışları, kısa kısılar, bilmem neler anlatabildim mi? Birbiriyle alakasız haberlerin peş peşe gelmesi. Mesela ölü haberi izliyorsunuz, köpek dağda kalmış. (...) Dolayısıyla **dolaylı tanıklıkla canlı tanıklık arasındaki mesafe bayağı açık.** Yani haberciler ne yaparsa yapsın canlı tanıklığa erişecek düzeyde bir his, bilinç, bilgi oluşturamaz bizde. (Erkek, 33, Ankara Garı ve Merasim Sk.)

Yukarıdaki katılımcının üzerinde durduğu nokta, gerçekliğe ilişkin bilgiye sahip olmanın zorluğu ve bunun yol açtığı duygusal mesafedir. Bir olay veya durum hakkındaki bilgi ancak medya organları aracılığıyla sunulduğu kadar ve bu mecraların mücade ettiği süre zarfında edinelebilir, ki nitekim bu durum gerçekliğin kendisini dönüştürücü bir etkiye sahiptir. *Duyguötesi Toplum* kitabında, Bosna katliamının TV'den naklen verilirken insanların mutlu bir şekilde kahvaltılarını yaptığını, olan biteni tepkisiz ve kayıtsız bir şekilde seyrettiğini ifade eden Mestroviç (1996) de aynı şekilde olayların televizyon ekranlarında verildiği şekliyle ve verildiği kadar idrak edildiğini belirtmektedir. Mestroviç'e göre duygular kaybolmuş değildir, ancak standartlaştırıl-

miş ve mekanize edilmiştir (1996, s. 98). Gündemdeki olayları bizler için duygusal olarak paketleyen, olaya ilişkin ne düşünmemiz, nasıl hissetmemiz gerektiğini anlatan birtakım kanaat oluşturmucular aracılığıyla bireyler duygularını vekaleten yaşarlar (Mestroviç, 1996, s. 158— 159).

6. Sonuç

Araştırma sonuçları, görüşme yapılan bireylerin medyada terör haberlerinin verilmesinin terör korkusuna etkisine ilişkin düşüncelerini ve bu haberlerin sunuluş biçimine ilişkin öznel düşüncelerini ortaya koymaktadır. İçerik analizi aracılığı ile elde edilen sonuçlar, terör haberlerinin medyada verilme sıklığının iki belirgin sonucu olduğunu göstermektedir. Bireylerin bir kısmı haberlerin verilme sıklığının ve medyada bulunan bilgi kirliliğinin kendilerini terör olay ve haberlerine karşı duyarsızlaştırdığını belirtmektedir. Bir diğer kısım görüşmeci ise bu haberlere sık maruz kalmanın halihazırda var olan terör korkusunu ve mağduriyete ilişkin kaygı ve endişelerini tetiklediğini ve yeniden ürettiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, medya takibinin, heberin verilme sıklık ve üslubunun korkuyu söylemsel olarak yeniden ürettiğini ve terör korkusunu artırdığını ortaya koyan çok sayıda araştırma mevcuttur (Gerbner ve ark., 1986; Nacos, Bloch-Elkon ve Shapiro, 2007; Matsaganis ve Payne, 2005; Spencer, 2012; Renard, 2016; Mythen ve Walklate, 2006). Gerbner ve arkadaşları, televizyonda sürekli olarak gösterilen şiddet ve ölümlerin bir normalleşme etkisi yarattığını, ancak aynı zamanda dışarıda “acımasız bir dünya” olduğunu düşüncesinin de aşılmanısı ile korku, kaygı ve güvensizliğin arttığını ve üretildiğini belirtmektedirler (Gerbner ve ark., 1986, s. 28).

Görüşmeler sonucu en çok değinilen konulardan biri terör haber ve içeriklerinin sunumunda kullanılan dile ilişkindir. Yöntem kısmında daha önce belirtildiği üzere araştırmanın örneklemini oluşturanların büyük bir bölümü, 2015’te sol muhalif gruplar tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye genelinde siyasi parti, sendika, dernek, STK ve halkın büyük çaplı katılımının sağlandığı Emek, Barış ve Demokrasi mitingini hedef alan saldırının mağdurları oluşturmaktadır. Bu bireyler muhalif ve örgütlü olmaları ve mevcut hükümetin yürüttüğü politikaları hedef alan bir eylemin parçası olmaları dolayısıyla yaşadıkları terör saldırısının anaakım medya organlarında taraflı bir şekilde ve sınırlı yer aldığını, mağdur olmalarına rağmen ötekileştirildiklerini ve terörize edildiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle medyada yer alan siyasi konuşmalar ve terör olayları sonrası ortaya çıkan güvenlik söylem ve politikalarının muhalefeti susturma, halkı sindirme ve kısıtlayıcı uygulamaları meşrulaştırma amacı ile kullanıldığını savunmaktadırlar. Korkunun gerek iç gerekse dış politikada bir denetim ve yönlendirme aracı olarak işlev gördüğünü savunan çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Gerbner ve Gross (1976), medya tarafından sıklıkla ve sürekli olarak gündemde tutulan suç ve şiddet olaylarının risk, güvensizlik ve korku duygularına yol açarak yerleşik otoriteye boyun eğilmesine ve bağımlılığının artmasına, sosyal düzenin tehdidine karşı kuvvet kullanmasına göz yumulmasına ve hatta buna istekli olunmasına yol açacağını belirtmişlerdir. Nitekim korku söylemi, “her şeyin kontrol dışı kaldığı” inancını teşvik etmekte ve sürekli olarak kendisini yeniden üretmektedir (Altheide, 2003, s. 19). Hatta daha radikal bir söylemle, korkunun, esasen siyasi amaçlar için söylemsel olarak üretilip dolaşıma girdiğini ve politik gündemler tarafından yönlendirildiğini savunan çalışmalar bulunmaktadır (Pain, 2009, s. 469— 474). Bizim çalışmamızda da tekrarlanan ve hakim siyasal ideolojilerin medya içeriklerinin sunumuna etki ettiğine dair düşünce, medya haberlerine ilişkin güvensizliği artırmış ve bu durum, medya haberlerinin alımlanmasında Hall (2005, s. 127)’ün ifadesiyle eleştirel okumanın (oppositional readings) ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.

Verilerden elde edilen bir diğer sonuç ise, medyanın yapısal işleyişinden kaynaklı problemlerin terör olaylarına ve sonuçlarına ilişkin ortaya çıkardığı algıdır. Medyada olayların istatistiklere dökülmesi, alakasız haberlerin peş peşe sıralanması gibi durumlar terör olaylarını ve bunlar sonucunda ortaya çıkan ölüm olgusunu sıradanlaştırmaktadır. Ayrıca terör eylemlerine ilişkin halkın geneli tarafından elde edilen bilginin yalnızca anaakım medyada verilen bilgilerle ve verildiği süre ile sınırlı kaldığı yönündeki görüş, bu olaylara ilişkin gerçeklik duygusunun yitirilmesi sonucunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tıpkı Mestrovic'in (1996) ifade ettiği gibi terör olaylarına ilişkin bilgi ve farkındalığın televizyonda gösterildiği kadar ve gösterildiği süre boyunca kalabildiği ve TV kapatılınca da bu olayların etkisi unutulduğuna değinilmektedir.

Doğrudan teröre maruz kalmış bireylerin medyada terör haberlerinin yer almasına ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırma, terör haberlerinin örneklem üzerinde genel anlamda korkuya ve duyarsızlaşmaya yol açtığını göstermektedir. Ayrıca görülmektedir ki, terör mağduru olan kitlenin ayırt edici nitelikleri, onların medya içeriklerine bakış açısını şekillendirmektedir. Bu araştırma sonuçları, medya içeriklerinin terör mağdurları tarafından nesnel ve tarafsız olarak algılanmadığını ve dolayısıyla bu içeriklerin olduğu gibi değil eleştirel ve muhalif bir süzgeçten geçirilerek alınıldığını göstermektedir. Ancak, daha geniş kapsamlı bir terör korkusu çalışmasının yalnızca bir boyutunu oluşturan bu araştırma birtakım sınırlılıklara sahiptir. Öncelikle araştırma Ankara'da terörü doğrudan ve dolaylı olarak deneyimlemiş olan 20 kişi ile gerçekleştirilen görüşmelerle ve bu görüşmelerin gerçekleştirildiği zaman dilimi ile sınırlıdır. Nitekim araştırma, Ankara'da gerçekleştirilen son terör saldırısından 24 ay sonra gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, söz konusu örneklem kendi toplumsal ve muhalif konumlanışlarından ve bireysel deneyim ve çıkarımlarından hareketle aktardıkları görüş ve düşüncelerine dayalı olduğu için toplumun tamamına genellenemez. Ancak farklı çalışma sonuçlarıyla karşılaştırma yapma imkanı sağlayabilir. Ayrıca ileride benzer terörist saldırılar yaşanması halinde bu araştırma sonuçları, farklı dönemler arasında boyutsal bir karşılaştırma imkanı da sunacaktır. Dolayısıyla bombalı saldırıların gerçekleştirilmiş olduğu başka şehirlerde, farklı zaman dilimlerinde ve daha geniş bir örneklemle gerçekleştirilecek çalışmalar daha farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Daha geniş bir örneklemle veya terörü yalnızca dolaylı olarak medya üzerinden deneyimleyen bireylerle yapılacak nitel ve nicel çalışmalar daha farklı ve daha genel bir veriye ulaşmayı mümkün kılabilir. Ayrıca medyanın birey ve toplum üzerindeki etkisi, çeşitli suçlar ve salgın hastalıklar gibi infial ve korku yaratan başka toplumsal sorunlar üzerinden araştırılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Çalışma, Anadolu Üniversitesi BAP Komisyonunca kabul edilen 1601E012 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The study was supported within the scope of the project no 1601E012 accepted by Anadolu University BAP Commission.

Kaynakça/References

- Ahmed, S. (2015). "The 'emotionalization of the "war on terror": Counterterrorism, fear, risk, insecurity and helplessness." *Criminology & Criminal Justice* 15 (5), 545—560. <https://doi.org/10.1177/1748895815572161>
- Altheide D. L., & Michalowski, R. S. (1999). Fear in the news: A discourse of control. *The Sociological Quarterly*, 40(3), 475—503. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1999.tb01730.x>
- Altheide, D. L. (2003). Mass media, crime, and the discourse of fear. *Hedgehog Review*, 5(3), 9—25.
- Aly, A., & Green L. (2010). "Fear, anxiety and the state of terror." *Studies in Conflict & Terrorism* 33, 268—281. <https://doi.org/10.1080/10576100903555796>
- Attride-Sterling, J. (2001). "Thematic networks: An analytic tool for qualitative research." *Qualitative Research* 1 (3), 385—405.
- Beck, U. (2006). Living in the world risk society: A hobhouse memorial public lecture given on wednesday 15 February 2006 at the London School of Economics. *Economy and Society*, 35(3), 329 —345. <https://doi.org/10.1080/03085140600844902>
- Beck, U. (2002a). "The silence of words and political dynamics in the world risk society." *Logos* 1(4), 1—18. <https://pdfs.semanticscholar.org/5f0d/2d183c96838f3108290fc2586d062ed713b2.pdf>
- Beck, U. (2002b). "The terrorist threat: World risk society revisited." *Theory, Culture & Society* 19 (4), 39—55. <https://doi.org/10.1177/0263276402019004003>
- Bracken-Roche, D., Bell, E., Macdonald, M. E., & Racine, E. (2017). The concept of 'vulnerability' in research ethics: an in-depth analysis of policies and guidelines. *Health Research Policy and Systems*, 15(1), 1—18. <https://doi.org/10.1186/s12961-016-0164-6>
- Chadee, D., & Ditton, J. (2005). Fear of crime and the media: Assessing the lack of relationship. *Crime, Media, Culture*, 1(3), 322 —332. <https://doi.org/10.1177/1741659005057644>
- Colloghan, L. K., Tuma, F., Dolan-Sewell, R., Borja, S., & Fleischman, A. R. (2004). Ethical issues pertaining to research in the aftermath of disaster. *Journal of Traumatic Stress*, 17(5), 363—372.
- Er, T., Elmas, A. ve Sayar, G. H. (2018). Suç ve medya. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Etikleşim*, (2), 56—68. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/710649>
- Ferraro, K. F. (1995). *Fear of crime, interpreting victimization risk*. New York: SUNY.
- Fleischman, A. R., & Wood, E. B. (2002). Ethical issues in research involving victims of terror. *Journal of Urban Health*, 79(3), 315—321. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1093/jurban/79.3.315.pdf>
- Friedman, B. H. (2011). Managing fear: The politics of homeland security. *Political Science Quarterly*, 126(1), 77 —106. <https://www.jstor.org/stable/23056915>
- Gerbner, G. (1992). Violence and terror in and by media. The Annenberg School for Communication University of Pennsylvania. 1—21. <http://web.asc.upenn.edu/gerbner/Asset.aspx?assetID=411>
- Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26(2), 172 —199. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x>
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1986). Living with television: The dynamics of the cultivation process. *Perspectives on Media Effects*, 1986, 17—40. <https://pdfs.semanticscholar.org/d376/313acb16fcfa8160434ac01a23a8e44cb2dc.pdf>
- Hall, S. (2005). Encoding/decoding. In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language*, (pp.117- 127). New York: Taylor & Francis.
- Heath, L., & Gilbert, K. (1996). Mass media and fear of crime. *American Behavioral Scientist*, 39(4), 379 —386. <https://doi.org/10.1177/0002764296039004003>
- Howie, L. (2005). There is nothing to fear but fear itself (and terrorists): Public perception, terrorism and the workplace. *Paper presented to the Social Change in the 21st Century Conference*. Centre for Social Change Research Queensland University of Technology. <https://eprints.qut.edu.au/3493/1/3493.pdf>
- İrmak, F. ve Kâhya, Y. (2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde terörizm ve terörizm korkusu: 11 Eylül terör saldırılarının öncesi ve sonrasına ilişkin bir analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(33), 315— 324. http://sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi33_pdf/2tarih_uluslararasıiliskiler_siyaset/irmak_fatih_yavuzkahya.pdf
- Ketefian, S. (2015). Ethical considerations in research. Focus on vulnerable groups. *Investigación y Educación en*

- Enfermeria*, 33(1), 164—172.
- Laqueur, W. (2000). *The new terrorism: Fanaticism and the arms of mass destruction*. New York: Oxford University Press.
- Matsaganis, M. D., & Payne, J. G. (2005). Agenda setting in a culture of fear: The lasting effects of September 11 on American politics and journalism. *American Behavioral Scientist*, 49(3), 379—392. <https://doi.org/10.1177/0002764205282049>
- Mestrovic, S. (1996). *Postemotional society*. London: Sage.
- Mythen, G., & Walklate, S. (2006). Communicating the terrorist risk: Harnessing a culture of fear?. *Crime, Media, Culture*, 2(2), 123—142. <https://doi.org/10.1177/1741659006065399>
- Nacos, B. L., Bloch-Elkon, Y., & Shapiro, R. Y. (2007). Post-9/11 terrorism threats, news coverage, and public perceptions in the United States. *International Journal of Conflict and Violence (IJCV)*, 1(2), 105—126. <http://129.70.43.120/index.php/ijcv/article/view/10/10>
- Nellis, A. M., & Savage, J. (2012). Does watching the news affect fear of terrorism? The importance of media exposure on terrorism fear. *Crime & Delinquency*, 58(5), 748 —768. <https://doi.org/10.1177/0011128712452961>
- Öztürk, M. (2015). Medya ve suç korkusu arasındaki ilişki. *International Journal of Social Science*, (36), 251—263. <http://dx.doi.org/10.9761/IASSS2894>
- Pain, R. (2009). Globalized fear? Towards an emotional geopolitics. *Progress in Human Geography*, 33(4), 466 —486. <https://doi.org/10.1177/0309132508104994>
- Pain, R., & Smith, S. (2008). Fear: Critical geopolitics and everyday life. In S. J. Smith (Ed.), *Fear: critical geopolitics and everyday life* (pp. 1- 24). Aldershot: Ashgate.
- Pyszczynski, T. (2004). What are we so afraid of?: A terror management theory perspective on the politics of fear. *Social Research: An International Quarterly*, 71(4), 827 —848.
- Renard, T. (2016). *Fear not: a critical perspective on the terrorist threat in Europe*. Egmont Security Policy Brief No. 77. <http://aei.pitt.edu/86893/1/SPB77.pdf>
- Şahin Kaya, Ş. (2012). Sahibinden satılık korkular: Kadının korkutulan özne olarak inşasında medyanın rolü. *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*, 11(1), 191—211. <https://pdfs.semanticscholar.org/1f7c/3cb416f721d740f9db71d9551e96acc9ba56.pdf>
- Spencer, A. (2012). Lessons learnt. Terrorism and the media. *Wiltshire: Arts and Humanities Research Council Polaris Publishing House*.
- Weitzer, R., & Kubrin, C. E. (2004). Breaking news: How local TV news and real world conditions affect fear of crime. *Justice Quarterly*, 21(3), 497—520. <https://doi.org/10.1080/07418820400095881>
- Yumrukuz, Ö. (2017). Şiddete karşı duyarsızlaşma ve sosyal medya ilişkisi üzerine bir inceleme. *Marmara İletişim Dergisi*, (28), 89—106. <https://doi.org/10.17829/20172833779>

